

I. JURISPRUDENȚĂ

A. DREPT CIVIL ȘI DREPT PROCESUAL CIVIL

1. Reducțiunea liberalităților excesive. Cerere introdusă pe cale principală, în lipsa cererilor aferente dezbaterii succesiunii. Determinarea masei de calcul

Reduction of excessive gifts. Main statement of claim in the absence of claims relating to the succession proceedings. Determination of the estate

Abstract

The issue of reduction only arises after the opening of the succession and only operates if the entitled heirs expressly request it. This is because although the reserve is an institution of public order, its effects are not automatically produced in the person of the heirs who cannot be completely disinherited, but they must take an active stance in order to make use of that right.

In accordance with the provisions of Article 1094 of the Civil Code, the reduction of excessive gifts may be achieved by agreement or, in the absence of such an agreement, may be invoked before the court by way of objection or by way of action, as the case may be. These procedural means of invoking the reduction – the objection and the action – are used depending on the specific situation of the such heir who cannot be completely disinherited and whose reserve has been affected as a result of the gift granted by the deceased, more specifically on whether or not he/she is in possession of the property which was the subject of the gift.

In the present case, the claimant, an heir who cannot be completely disinherited, is not in possession of the property subject of the gift, so that the law allows him a direct action for reduction of the excessive gifts, and he does not have to defend himself, by way of objection, in a division in which he is required to hand over an asset to the person who has the capacity of grantee.

In considering that it is necessary to refer to the court the specific requests specific to the actual debate of the succession, the successive courts ignored, on the one hand, the autonomous nature of the action for reduction deduced from the provisions of Article 1092 of the Civil Code, but also of Article 1094 para. (1) and (2) of the Civil Code and, on the other hand, they have inadvertently confused the operations which the court must carry out in order to determine the mass of the calculation, by reference to which both the inheritance reserve and the available share are determined, operations without which it would not be possible to determine whether or not a particular donation is subject to reduction. However, this is precisely the subject matter of the pending proceedings which the court of appeal, in agreement with the court of first instance, wrongly considered that

it could not resolve in the absence of other claims and thus did not enter into the merits of the case.

Rezumat

Problema reducăiunii se pune numai după deschiderea succesiunii și operează doar dacă moștenitorii îndreptățiți o cer în mod expres. Aceasta pentru că deși rezerva este o instituție de ordine publică, efectele sale nu se produc de drept în persoana moștenitorilor rezervatari, ci aceștia trebuie să aibă o atitudine activă pentru a-și valorifica acel drept.

*În conformitate cu prevederile art. 1.094 C. civ. reducăiunea liberalităăilor excesive se poate realiza prin bună învoială sau, în lipsa unei asemenea învoieli, poate fi invocată în fața instanței de judecată pe cale de excepție sau **pe cale de acăiune**, după caz. Aceste mijloace procedurale de invocare a reducăiunii – excepția, respectiv acăiunea – sunt folosite în funcție de situația concretă a moștenitorului rezervatar a cărui rezervă a fost afectată ca urmare a liberalității săvârșite de către defunctă, mai precis după cum el se află sau nu în posesia bunului ce a făcut obiectul liberalității.*

În situația din speță, reclamantul moștenitor rezervatar nu se află în posesia bunului ce a făcut obiectul donației, astfel că legea îi deschide calea unei acăiuni directe în reducăiunea liberalităăilor excesive, el nefiind nevoit să se apere, pe cale de excepție, într-un partaj în cadrul căruia i se cere predarea unui bun către cel care are calitatea de gratificat.

Apreciind că este necesară învestirea instanței cu cererile specifice dezbaterii propriu-zise a succesiunii, instanțele devolutive au ignorat, pe de o parte, fizionomia autonomă a acăiunii în reducăiune dedusă din cuprinsul prevederilor art. 1.092 C. civ., dar și ale art. 1.094 alin. (1) și (2) C. civ., iar pe de altă parte, au confundat nepermis operaăiunile pe care trebuie să le efectueze instanța pentru determinarea masei de calcul, prin raportare la care se determină atât rezerva succesorală, cât și cotitatea disponibilă, operaăiuni fără de care nu am putea stabili dacă o anumită donație este sau nu supusă reducăiunii. Or, tocmai acesta este obiectul procesului pendinte pe care instanța de apel, în acord cu cea de fond, a apreciat greșit că nu îl poate soluăiona în lipsa altor cereri și astfel nu a intrat în desăvârșirea fondului procesului.

– Codul civil: art. 1.091, art. 1.092, art. 1.094 alin. (1) și (2)

(C. Ap. Constanța, s. I civ., dec. nr. 297 din 17 noiembrie 2021, trimisă, în rezumat, de **jud. dr. Mihaela Cristina Mocanu¹**)

I. Circumstanțele speței

Reclamantul [...] a solicitat, în contradictoriu cu pârâții [...], [...] și [...], reducăiunea liberalității excesive reprezentată de contractul de donație autentificat la [...] sub nr. [...] / 31.08.2011, care depășește cotitatea disponibilă, în limita cotei de rezervă cuvenite acestuia în calitate de moștenitor rezervatar, precum și desființarea contractului de donație sus-menționat.

În esență, reclamantul a arătat că este fiul lui [...] și al lui [...], decedată la data de 04.02.2016, iar pârâții [...] și [...] sunt frații săi, descendenți ai defunctei [...]. Cu ocazia decesului mamei sale, [...], acesta a luat cunoștință, încercând a demara procedura de dezbatere succesorală, despre existența unui contract de donație încheiat la data de

¹ Lector univ. Facultatea de Științe Juridice și Științe Economice din cadrul Universității Spiru Haret.

31.08.2011 între părinții și frații săi. Prin acest contract de donație, părinții săi au donat în indiviziune și în cote părți egale, dreptul de nudă proprietate asupra imobilului situat în Constanța, str. [...], compus din [...]. Acest imobil este singurul bun imobil deținut în proprietate la un moment dat de părinții săi. În drept, a invocat art. 1.091-1.099 C. civ.

Prin *sent. civ. nr. 13151 din data de 27.11.2019* pronunțată de Jud. Constanța a fost respinsă cererea de chemare în judecată ca neîntemeiată; a fost admisă cererea de majorare a onorariului provizoriu formulată de expertul [...]; (...)

Pentru a pronunța această hotărâre, prima instanță a reținut, făcând trimitere la art. 1.086-1.089 și 1.093 C. civ., că dacă în urma determinării valorii concrete a rezervei succesoriale se constată că liberalitățile făcute de defunctă depășesc cotitatea disponibilă, aducând atingere rezervei, acestea sunt reduse în limitele cotității disponibile. Reducțiunea este o sancțiune civilă aplicabilă liberalităților excesive, lipsindu-le de eficacitate în măsura necesară întregirii rezervei. Instanța a învederat că operațiunea reducățiunii liberalităților excesive presupune stabilirea prealabilă a moștenitorilor defunctei ce a dispus prin donație de bunurile sale, stabilirea compunerii masei succesoriale (activ și pasiv), a valorii acesteia conform criteriilor prevăzute de art. 1.091 alin. (1) C. civ., determinarea cotității disponibile și a rezervei succesoriale, această concluzie întemeindu-se pe dispozițiile art. 1.086 și urm. C. civ. Observând că organul judiciar nu a fost învestit cu soluționarea unor astfel de cereri indispensabile analizării cererii de reducățiune a liberalităților excesive, reclamantul considerând în mod eronat și fără fundament legal că se impune cu prioritate reducerea liberalităților excesive, instanța a respins cererea de chemare în judecată, ca neîntemeiată.

Prin *dec. civ. nr. 1804 din 2 decembrie 2020* pronunțată de Trib. Constanța s-a respins apelul formulat de apelantul reclamant [...], ca nefondat.

Pentru a pronunța această hotărâre, tribunalul a reținut că reclamantul [...] este moștenitor acceptat în interiorul termenului prevăzut de lege al defunctei [...], decedată la data de 04.02.2016. Judecătorul fondului, prin trimitere la dispozițiile art. 1.091 C. civ., a indicat reclamantului operațiunile juridice necesare în vederea calculării rezervei succesoriale, respectiv a cotității disponibile.

Astfel, potrivit art. 1.091 alin. (1) C. civ., valoarea masei succesoriale, în funcție de care se determină rezerva succesorală și cotitatea disponibilă, se stabilește astfel: a) determinarea activului brut al moștenirii, prin însumarea valorii bunurilor existente în patrimoniul succesoral la data deschiderii moștenirii; b) determinarea activului net al moștenirii, prin scăderea pasivului succesoral din activul brut; c) reunirea fictivă, doar pentru calcul, la activul net, a valorii donațiilor făcute de cel care lasă moștenirea, art. 1092 din același act normativ stabilind că, după deschiderea moștenirii, liberalitățile care încalcă rezerva succesorală sunt supuse reducățiunii, la cerere.

Reclamantul din prezenta cauză nu putea opune instanței evidența unei astfel de încălcări, pentru simplul motiv că îi era limpede că există o astfel de încălcare a rezervei, ci trebuia să deducă instanței, în mod corespunzător, toate acele cereri care să o conducă pe aceasta din urmă la aceeași concluzie cu a lui. Altfel spus, reclamantul trebuia să deducă soluționării și toate acele cereri prealabile ce conduceau în final la efectuarea operațiunilor de reducățiune propriu-zisă. Or, în acord cu judecătorul fondului, câtă vreme – în limitele obiectului litigiului, precum și cu respectarea principiului disponibilității – astfel de cereri nu au reprezentat obiect al acțiunii, fără de care nu putea fi soluționată reducățiunea, nu se putea proceda la analiza temeiniciei pretenției deduse judecății. Nu putea fi absolutizat, din perspectivă procesuală, acordul părților pârâte la admiterea acțiunii. Astfel, părțile aveau posibilitatea de a proceda la reducățiunea prin bună învoială, în cazul în care cădeau de acord asupra cazului de ineficacitate a liberalităților.

II. *Susținerile părților din calea de atac*

Împotriva acestei soluții a declarat recurs reclamantul [...] care a criticat hotărârea din perspectiva motivelor pe care le vom expune în continuare.

După expunerea situației de fapt, recurentul arată că imobilul ce face obiectul donației este singurul bun imobil deținut în proprietate la un moment dat de părinții săi, considerent pentru care a solicitat ca instanța, în temeiul art. 1.094 alin. (2) C. civ., să dispună reducățiunea liberalităților excesive. Recurentul face trimitere la art. 1.096 și 1.087 C. civ.

Instanța de apel, pronunțând hotărârea recurată și dispunând respingerea recursului, a reținut în mod corect strict faptul că „este de necontestat că reclamantul [...] este moștenitor acceptant în interiorul termenului prevăzut de lege al defunctei [...], decedată la 04.02.2016”. Ulterior, se reiau dispozițiile legale avute în vedere de judecătorul fondului, operând o modificare a motivării în sensul că dacă la fondul cauzei s-a arătat faptul că „operațiunea reducățiunii liberalităților excesive presupune stabilirea prealabilă a moștenitorilor defunctei”, aceeași dispoziție legală este interpretată diferit de instanța de apel, arătându-se „operațiunile necesare pentru a determina cu prioritate și mai dinainte de orice alt aspect dacă liberalitatea încalcă sau nu rezerva”. Se arată apoi, în mod greșit, faptul că recurentul ar fi trebuit să deducă soluționării și toate acele cereri prealabile ce ar fi condus în final la efectuarea operațiunilor de reducățiune propriu-zisă, menționându-se totodată faptul că în acord cu judecătorul fondului care a dispus respingerea acțiunii nu pentru lipsa unor cereri privind operațiunile prealabile și pentru faptul că instanța nu ar fi fost investită cu o cerere privind calitatea de moștenitor, nedisputată de instanța de apel.

Solicită ca instanța de recurs să observe faptul că dispozițiile art. 1.091 alin. (1) C. civ. indicate de instanța de apel, în plus față de motivarea fondului, sunt aplicate în mod greșit prezentei cauze, având în vedere faptul că la fondul cauzei, chiar dacă pe parcursul judecății completul a suferit mai multe modificări de componență, operațiunile indicate în dispozițiile legale fiind realizate prin probatoriul administrat, sunt inerente solicitării de reducere a liberalității excesive realizate prin contractul de donație a cărui desființare a solicitat-o.

În cauză nu s-a contestat calitatea de moștenitori a părților, în niciun fel. În acest sens, chiar instanța a apreciat înainte de soluționarea cauzei că se impune depunerea la dosarul cauzei și a altor documente (adeverințe, certificate de stare materială, acte de stare civilă), documente ce ar fi trebuit să servească instanței exact în realizarea acelor operațiuni care să conducă la soluționarea fondului cauzei.

Așa cum a arătat, în condițiile în care prima instanță a apreciat că reclamantul nu are calitate (apreciindu-se că era necesară investirea instanței și cu o cerere de stabilire a calității de moștenitor), iar instanța de apel a arătat că aceasta este „de necontestat”, aplicarea dispozițiilor legale este greșită, probatoriul administrat fiind suficient pentru operațiunile menționate de instanță, care nu sunt prevăzute de lege ca prealabile în niciun fel.

Prin întâmpinarea formulată de intimata I.C. s-a solicitat respingerea recursului ca nefondat și menținerea hotărârii instanței de fond ca legală și temeinică.

III. *Aprecierile Curții*

Recursul este fondat și va fi admis pentru considerentele pe care le vom expune în continuare.

Instanța a fost investită cu o cerere de chemare în judecată al cărei unic obiect a fost acela al reducățiunii liberalității excesive constând în donația realizată de către defuncta [...] către doi dintre cei trei descendenți ai săi.

Atât instanța de fond, cât și cea de apel au apreciat că reclamantul trebuia să investească instanța și cu acele cereri a căror rezolvare să conducă la concluzia potrivit căreia rezerva succesorală a reclamantului a fost încălcată prin liberalitatea săvârșită de către defunctă, în acest caz operând sancțiunea reducățiunii liberalității excesive.

Potrivit art. 1.092 C. civ., *după deschiderea moștenirii, liberalitățile care încalcă rezerva succesorală sunt supuse reducățiunii, la cerere*. Această prevedere relevă faptul că reducățiunea reprezintă o sancțiune care se aplică în cazul în care liberalitățile făcute de către *de cuius* încalcă drepturile moștenitorilor rezervatari, în sensul că depășesc cotitatea disponibilă, adică acea parte din moștenire care nu este rezervată prin lege unora dintre moștenitori (rezervatarii – n.n.) și de care defuncta ar fi putut dispune neîngrădit prin liberalități (art. 1.089 C. civ.).

Problema reducățiunii se pune numai după deschiderea succesiunii și operează doar dacă moștenitorii îndreptățiți cer asta în mod expres. Aceasta pentru că deși rezerva este o instituție de ordine publică, efectele sale nu se produc de drept în persoana moștenitorilor rezervatari, ci ei trebuie să aibă o atitudine activă pentru a-și valorifica dreptul respectiv.

Mai departe, Curtea învederează că în conformitate cu prevederile art. 1.094 C. civ. *reducățiunea liberalităților excesive se poate realiza prin bună învoială sau, în lipsa unei asemenea învoieli, poate fi invocată în fața instanței de judecată pe cale de excepție sau pe cale de acțiune, după caz*. Aceste mijloace procedurale de invocare a reducățiunii – excepția, respectiv acțiunea – sunt folosite în funcție de situația concretă a moștenitorului rezervatar a cărui rezervă a fost afectată ca urmare a liberalității săvârșite de către defunctă, mai precis după cum el se află sau nu în posesia bunului ce a făcut obiectul liberalității.

În situația din speță, reclamantul moștenitor rezervatar nu se află în posesia bunului ce a făcut obiectul donației, astfel că legea îi deschide calea unei acțiuni directe în reducățiunea liberalităților excesive, el nefiind nevoit să se apere, pe cale de excepție, într-un partaj în cadrul căruia i se cere predarea unui bun către cel care are calitatea de gratificat.

Stabilit fiind faptul că reclamantul, în calitatea sa de moștenitor rezervatar acceptant al succesiunii, potrivit declarației autentificate sub nr. [...] din 24 mai 2016, avea deschisă calea unei acțiuni directe în reducățiunea liberalităților excesive, instanța de recurs trebuie să analizeze în ce măsură el trebuia să alăture acestei cereri și toate celelalte petite specifice operațiunii de dezbatere succesorală, respectiv stabilirea moștenitorilor, a compunerii masei succesorale (activ și pasiv), a valorii acesteia, determinarea cotității disponibile și a rezervei succesorale, operațiuni la care instanța de apel a făcut retrimiteri prin acceptarea soluției instanței de fond care le-a nominalizat ca atare.

Apreciind că este necesară investirea instanței cu cererile specifice dezbaterii propriu-zise a succesiunii, instanțele devolutive au ignorat, pe de o parte, fizionomia autonomă a acțiunii în reducățiune dedusă din cuprinsul prevederilor art. 1.092 C. civ., dar și ale art. 1.094 alin. (1) și (2) C. civ., iar pe de altă parte au confundat nepermis operațiunile pe care trebuie să le efectueze instanța pentru determinarea masei de calcul, prin raportare la care se determină atât rezerva succesorală, cât și cotitatea disponibilă, operațiuni fără de care nu am putea stabili dacă o anumită donație este sau nu supusă reducățiunii. Or, tocmai acesta este obiectul procesului pendinte pe care instanța de apel, în acord cu cea de fond, a apreciat greșit că nu îl poate soluționa în lipsa altor cereri și astfel nu a intrat în desăvârșirea fondului procesului.

Masa de calcul pe care instanța trebuie să o determine pentru a stabili dacă a fost depășită cotitatea disponibilă și dacă rezerva este amenințată, în cadrul acțiunii în reducățiune, nu se confundă nici cu noțiunea de masă succesorală (aceasta se referă doar la bunurile care se transmit prin moștenire) și nici cu noțiunea de masă partajabilă (aceasta se referă doar la bunurile ce se transmit în cadrul devoluțiunii universale sau cu titlu universal).

Masa de calcul în cazul cererii de reducere este formată, potrivit art. 1.091 C. civ., din bunurile existente din care scădem datoriile și apoi adăugăm fictiv valoarea donațiilor consimțite de defunctă în timpul vieții. Legiuitorul utilizează un procedeu abstract, fictiv, efectuat doar pe hârtie, art. 1.091 C. civ. recompunând patrimoniul defunctei ca și cum aceasta nu ar fi făcut nicio donație.

Prin urmare, fiind vorba despre o operațiune contabilă, matematică, instanța nu trebuie să dezbătă în mod necesar succesiunea lui *de cuius* pentru a dispune reducerea liberalităților excesive, ci doar să procedeze la calculele pe care însăși legea i le indică. Tocmai de aceea prevederile art. 1.094 C. civ. stabilesc că reducerea se realizează și „*pe cale de acțiune*”.

Stabilirea activului și pasivului succesoral și a calității de moștenitor rezervatar constituie elemente de probatoriu pe care instanța trebuie să le administreze. În măsura în care părțile nu se înțeleg în legătură cu proba elementelor care fac obiectul determinării masei de calcul, se vor aplica regulile de drept comun în materia actelor juridice pentru sarcini și datorii, regulile de probă pentru dovedirea proprietății asupra bunurilor mobile și imobile sau prezumțiile instituite de lege [cum este cea instituită de art. 1.091 alin. (4) C. civ.].

Se mai reține că, în cauză, calitatea reclamantului a fost dovedită prin certificatul de acceptare a succesiunii amintit anterior, iar calitatea de moștenitori rezervatari a celorlalți nici nu trebuie stabilită cu necesitate de vreme ce acțiunea în reducere – personală și divizibilă – poate fi introdusă chiar împotriva unui terț care nu are calitatea de moștenitor, ci doar pe aceea de beneficiar al liberalității considerate excesive. Cât privește masa de calcul, în speță reclamantul a susținut în mod constant că defuncta nu avea decât un singur bun în patrimoniul său, iar acestei susțineri nu i-a fost adus, în contraprobă, niciun element probator.

În considerarea celor expuse, Curtea va reține că, în mod greșit, instanța de apel nu a intrat în cercetarea fondului, făcând o interpretare și o aplicare greșită a prevederilor art. 1.091 și art. 1.092 C. civ. în sensul aprecierii necesității de investire a instanței sesizate cu reducerea liberalităților excesive și cu cereri specifice dezbaterii succesoriale, fără de care nu ar putea proceda la calculul rezervei succesoriale și a cotației disponibile. Reținând această interpretare, instanța de apel nu a analizat nici materialul probator existent la dosarul cauzei, pronunțând soluția greșit pe o chestiune care ține mai degrabă de admisibilitatea acțiunii decât de analiza pe fond a cererii.

Drept consecință, în aplicarea prevederilor art. 498 alin. (2) teza întâi C. pr. civ., va admite recursul declarat, va casa decizia instanței de apel și va trimite cauza spre rejudecarea apelului către tribunal.

2. Nulitatea contractului de vânzare: cauză imorală și preț fictiv. Reținerea concomitentă a două cauze de nulitate

Nullity of sale contract: immoral cause and fictitious price. Simultaneous analysis of two grounds of nullity of the same contract

Abstract

Consensual relationships are not immoral, taking into consideration the principles and values of today's society, but the conclusion of a civil act (contract) having as determining reason the maintenance of such a relationship is prohibited by the law, because it contradicts the good morals.

The existence of a common immoral cause is not conditioned by the exercise of acts of moral violence by one party against the other.

Even if, as a rule, when several grounds of nullity are invoked and the court considers that one of them is grounded, the other grounds of nullity are no longer analyzed, for obvious reasons related to the usefulness of such an analysis, whereas the defendant – plaintiff requested that the parties be reinstated in the previous situation, by ordering the applicant to reimburse her the amount of 40.500 USD paid as price, in the event that the sale contract is canceled by the Court, the analysis of the other ground for annulment is also relevant in order to determine whether a price refund is necessary.

The fact that in the discussions between the parties prior to the decision to conclude the contract of sale neither party referred to a possible price, although the price is one of the essential elements of the validity of a sale contract, behavior which is not specific to a real process of negotiating the conclusion of a sale contract supports the thesis of the fictitious nature of the price established in the contract. The fact that the sum of 28.500 USD was actually paid is not able to lead to the contrary solution, since the payment was a purely formal operation and the defendant – plaintiff was reimbursed this amount of money after 4 days.

Rezumat

Relațiile de uniune consensuală nu sunt imorale, raportat la principiile, valorile și moravurile societății actuale, dar încheierea unui act juridic având drept motiv determinant menținerea unei astfel de relații este prohibită de lege, contravenind bunelor moravuri.

Existența unei cauze imorale comune nu este condiționată de exercitarea unor acte de violență morală de către una dintre părți împotriva celeilalte părți.

Chiar dacă, de regulă, atunci când se invocă mai multe motive de nulitate, iar instanța apreciază că unul dintre acestea este întemeiat, celelalte motive de nulitate nu mai sunt analizate, din rațiuni evidente legate de utilitatea unei astfel de analize, întrucât pârâțul reclamant a solicitat repunerea părților în situația anterioară, prin obligarea reclamantei să îi restituie suma de 40.500 USD plătită cu titlu de preț, în ipoteza în care s-ar dispune anularea contractului de vânzare, este relevantă analiza și a celui alt motiv de nulitate pentru a se stabili dacă se impune restituirea prețului.

Faptul că în cadrul discuțiilor purtate între părți anterior luării deciziei de încheiere a contractului de vânzare niciuna dintre părți nu a făcut referire la un eventual preț, deși prețul este unul dintre elementele esențiale de validitate ale contractului de vânzare, comportament ce nu este specific unui proces real de negociere a încheierii unui contract de vânzare, susține teza caracterului fictiv al prețului stabilit în contract. Aspectul că suma de 28.500 USD s-a plătit în mod efectiv nu este de natură să conducă la concluzia contrară, întrucât plata a fost o operațiune pur formală, de vreme ce pârâțului reclamant i-a fost restituită această sumă după 4 zile.

(Jud. Constanța, s. civ., sent. nr. 1280 din data de 10.02.2020, trimisă, în rezumat și cu comentariu, de **jud. Ștefan-Alexandru Toma***)

Prin sent. civ. nr. 1280 din data de 10.02.2020 pronunțată de Jud. Constanța, instanța a admis cererea de chemare în judecată formulată de reclamanta pârâtă B.I.-R. în

* E-mail: stefan.toma@just.ro.

contradictoriu cu pârâtul reclamant A.E., a respins cererea reconvențională formulată de pârâtul reclamant A.E. în contradictoriu cu reclamanta pârâtă B.I.-R., ca neîntemeiată, a anulat contractul de vânzare încheiat între reclamanta pârâtă, în calitate de vânzător, și pârâtul reclamant, în calitate de cumpărător, autentificat sub nr. 125/18.01.2018 de notarul public A.C. din cadrul BIN A.C., având ca obiect imobilul situat în municipiul Constanța, jud. Constanța, înscris în cartea funciară a localității Constanța, a obligat pârâtul reclamant să restituie reclamantei pârâte imobilul situat în municipiul Constanța, jud. Constanța, înscris în cartea funciară a localității Constanța, precum și să plătească reclamantei pârâte suma de 11.568,42 lei cu titlu de cheltuieli de judecată, compusă din suma de 4.193,42 lei reprezentând taxa judiciară de timbru și suma de 7.375 lei reprezentând onorariul de avocat.

În motivare, instanța a reținut că între reclamanta pârâtă B.I.-R., în calitate de vânzător, și pârâtul reclamant A.E., în calitate de cumpărător, s-a încheiat un contract de vânzare, prin care vânzătorul a transmis cumpărătorului dreptul de proprietate cu privire la un imobil situat în municipiul Constanța, în schimbul unui preț de 40.500 USD.

În contract s-a menționat faptul că prețul s-a achitat astfel: suma de 12.000 USD s-a achitat anterior semnării contractului, iar suma de 28.500 USD prin transfer bancar, la data autentificării contractului. De asemenea, în contract s-a consemnat declarația vânzătorului potrivit căreia a primit integral prețul vânzării.

Plata sumei de 28.500 USD prin transfer bancar rezulta din extrasul de cont al reclamantei pârâte.

Prin cererea de chemare în judecată, reclamanta pârâtă a solicitat anularea contractului de vânzare mai sus menționat, invocând faptul că acesta ar fi afectat de două motive de nulitate, respectiv un motiv de nulitate absolută reprezentat de existența unei cauze imorale și un motiv de nulitate relativă constând în stipularea unui preț fictiv.

Aplicând prevederile art. 1.650 alin. (1), art. 1.660, art. 1.665, art. 1.179 alin. (1), art. 1.235, art. 1.236, art. 1.238 alin. (2) și art. 1.239 alin. (2) C. civ., având în vedere ansamblul materialului probator administrat, instanța a reținut că ambele motive de nulitate invocate de către reclamanta pârâtă sunt întemeiate, respectiv faptul că contractul de vânzare a fost încheiat în considerarea unei cauze imorale comune ambelor părți, constând în menținerea relației de uniune consensuală, dar și aspectul că același contract este afectat și de o cauză de nulitate relativă constând în stipularea unui preț fictiv.

În motivare s-a arătat că, pe fondul relațiilor tensionate dintre părți, ca urmare a încălcării de către reclamanta pârâtă a obligației morale de fidelitate, pârâtul reclamant i-a solicitat reclamantei pârâte să îi vândă apartamentul cu titlu de garanție a fidelității sale, pentru ca relația de uniune consensuală să poată continua, solicitare cu care reclamanta pârâtă s-a declarat de acord în final, în acest sens fiind valorificate mesajele transmise prin poșta electronică în perioada 18.11.2017-22.11.2017, precum și discuțiile purtate de părți prin intermediul aplicației mobile WhatsApp în perioada 20.12.2017-27.12.2017, din care rezulta cu claritate faptul că pârâtul reclamant își pierduse încrederea în reclamanta pârâtă și avea nevoie de o „garanție” a fidelității acesteia pentru împăcarea părților și menținerea relației.

Apărările pârâtului reclamant referitoare la existența unor datorii ale reclamantei pârâte față de acesta ori la o potențială contribuție a pârâtului reclamant la cumpărarea imobilului ori la lucrările de renovare a apartamentului nu au fost luate în considerare de către instanță, întrucât în discuțiile dintre părți menționate anterior nu se făcuse în niciun moment vreo referire la aceste elemente, ele nefiind, așadar, avute în vedere de către părți pe parcursul „negocierilor” privind încheierea contractului de vânzare.

De asemenea, a fost considerată relevantă și susținerea martorului B.Ș.-A., potrivit căreia la scurt timp după încheierea contractului de vânzare părțile au reluat legătura, ceea ce confirma concluzia rezultată din discuțiile dintre părți mai sus menționate cu privire la mobilul real al vânzării apartamentului reclamantei pârâte către pârâtul reclamant.

Instanța a apreciat ca fiind lipsit de relevanță aspectul că reclamanta pârâtă nu a fost constrânsă să accepte în aceste condiții încheierea contractului de vânzare, întrucât nu se invocase vicierea consimțământului ca urmare a exercitării unor acte de violență morală, ci existența unei cauze imorale. Or, existența unei cauze imorale comune nu este condiționată de exercitarea unor acte de violență morală de către una dintre părți împotriva celeilalte părți.

Instanța a mai reținut că, deși relațiile de uniune consensuală nu sunt imorale, raportat la principiile, valorile și moravurile societății actuale, așa cum în mod corect a arătat și pârâtul reclamant, încheierea unui act juridic având drept motiv determinant menținerea unei astfel de relații este prohibită de lege, contravenind bunelor moravuri.

În continuare, instanța a analizat motivul de nulitate relativă constând în prețul fictiv. Astfel, chiar dacă, ca regulă, atunci când se invocă mai multe motive de nulitate, iar instanța apreciază că unul dintre acestea este întemeiat, celelalte motive de nulitate nu mai sunt analizate, din rațiuni evidente legate de utilitatea unei astfel de analize, întrucât pârâtul reclamant solicitase repunerea părților în situația anterioară, prin obligarea reclamantei să îi restituie suma de 40.500 USD plătită cu titlu de preț, în ipoteza în care s-ar dispune anularea contractului de vânzare, s-a apreciat ca fiind relevantă analiza și a celui alt motiv de nulitate pentru a se stabili dacă se impune restituirea prețului.

Cu titlu prealabil, instanța a reținut că art. 270 alin. (1) C. pr. civ. conferă deplină forță probatorie înscrisului autentic, până la înscrierea în fals, numai cu privire la constatările făcute personal de către cel care a autentificat înscrisul, nu și cu privire la declarațiile părților cuprinse în înscrisul autentic, care fac dovadă, *până la proba contrară*, atât între părți, cât și față de oricare alte persoane, conform art. 270 alin. (2) C. pr. civ., precum și faptul că, atunci când se invocă un motiv de nulitate a unui act juridic, așa cum este prețul fictiv, este admisibil orice mijloc de probă, întrucât se invocă într-un atare caz un comportament ilicit al părților în procesul de încheiere a contractului de vânzare.

După cum s-a arătat în continuare, dat fiind că notarul public nu constatare personal că s-ar fi plătit suma de 12.000 USD și având în vedere că nu este posibilă probarea faptului negativ al neplății sumei de 12.000 USD cu titlu de parte din prețul de vânzare, incumba pârâtului reclamant obligația de a proba că a plătit în mod real această sumă, însă acesta nu a depus la dosar niciun înscris în acest sens, în timp ce martorul B.Ș.-A. a declarat că nu a asistat personal la plata acestei sume.

Pe de altă parte, deși suma de 28.500 USD se plătise în mod efectiv, așa cum rezulta din extrasul de cont al reclamantei pârâte, instanța a reținut că, din coroborarea conversațiilor purtate între părți în perioada 04.01.2018-22.01.2018 cu extrasul de cont al reclamantei pârâte, rezulta, pe de o parte, faptul că suma de 28.500 USD a fost restituită pârâtului reclamant la data de 22.01.2020 (eroare materială, corect fiind 22.01.2018), precum și faptul că prețul nu a fost stabilit cu intenția de a fi plătit în mod efectiv. Un aspect important care a condus la o atare concluzie era reprezentat de faptul că în cadrul discuțiilor purtate între părți anterior luării deciziei de încheiere a contractului de vânzare niciuna dintre părți nu a făcut referire la un eventual preț, deși prețul este unul dintre elementele esențiale de validitate ale contractului de vânzare. Or, un atare comportament din partea ambelor părți, ce nu este specific unui proces real de negociere a încheierii unui contract de vânzare, susținea teza caracterului fictiv al prețului stabilit în contract.

Aspectul că suma de 28.500 USD s-a plătit în mod efectiv nu era de natură să conducă la concluzia contrară, întrucât plata a fost o operațiune pur formală, de vreme ce pârâtului reclamant i-a fost restituită această sumă după 4 zile.

De asemenea, instanța a mai observat faptul că pârâtul-reclamant a insistat ca plata să se realizeze în dolari, neacceptând plata în lei, sens în care i-a solicitat în mod expres reclamantei pârâte să își deschidă un cont în moneda USD, anticipând faptul că prețul îi va fi restituit, aspect care rezulta cu claritate din discuția purtată în data de 04.01.2018.

Așadar, pârâtul reclamant nu a avut niciodată intenția reală de a plăti vreun preț. De altfel, având în vedere mobilul încheierii contractului, respectiv menținerea relației de uniune consensuală dintre părți și garantarea fidelității reclamantei pârâte, instanța a apreciat ca fiind logică o atare conduită din partea pârâtului reclamant.

Prin dec. civ. nr. 1659 din data de 10.11.2020 pronunțată de Trib. Constanța, instanța a respins ca nefondat apelul formulat de apelantul pârât A.E. în contradictoriu cu intimata reclamantă B.I.-R. și a obligat apelantul la plata către intimată a sumei de 3.500 lei cu titlu de cheltuieli judiciare (onorariu avocat).

În motivare, instanța a înlăturat în mod argumentat toate criticile formulate de apelant.

Astfel, instanța a arătat că, pentru a ajunge la concluzia contestată în apel, judecătorul fondului a avut în vedere nu numai discuțiile purtate de părți prin intermediul aplicației mobile WhatsApp, ci și mesajele transmise prin poșta electronică în perioada 18.11.2017-22.11.2017, pe care le-a coroborat cu declarațiile de martori și cu înseși susținerile și apărările formulate de părți prin cererea de chemare în judecată, cererea reconvențională și întâmpinări.

Aspectele relevate de toate mijloacele de probă administrate au justificat în final prioritizarea mesajelor WhatsApp redacte pe suport de hârtie, a căror admisibilitate și forță probantă sunt prevăzute de art. 265 și art. 266 C. pr. civ., fără a exista vreun impediment real la valorificarea acestora în sensul cerut de reclamantă, din moment ce pârâtul reclamant a recunoscut fără nicio rezervă, prin răspunsul la întrebarea nr. 1 din interogatoriu, că respectivele mesaje depuse la dosar pe suport hârtie redau întocmai conținutul convorbirilor purtate cu reclamanta.

Instanța a mai reținut că nu s-a dovedit prin probe concludente existența unui alt motiv plauzibil pentru care reclamanta ar fi fost de acord să transfere dreptul său de proprietate în patrimoniul pârâtului. Nu a existat niciun temei pentru a se reține că vânzarea s-ar fi realizat în considerarea pretinsului ajutor financiar pe care apelantul pârât l-ar fi acordat intimei reclamante, cu atât mai mult cu cât, după cum se arată și în considerentele hotărârii apelate, în discuțiile dintre părți nu s-a făcut în niciun moment referire la eventuale datorii ale reclamantei ori la o potențială contribuție a pârâtului la cumpărarea, renovarea sau utilizarea apartamentului.

În orice caz, Tribunalul a arătat că remiterea unor sume de bani către intimata reclamantă și contribuția la achiziționarea apartamentului, oricât de bine ar fi fost atestate de probatoriul propus spre administrare, nu puteau explica încheierea contractului de vânzare-cumpărare în condițiile redacte în cuprinsul actului. În mod logic, nu se poate susține că intenția a fost ca apelantul „să plătească prețul convenit pentru a-și putea recupera investițiile aduse apartamentului și sumele de bani de ordinul miilor de euro, sau dolari, remise intimei de-a lungul timpului”. Dacă într-adevăr acesta ar fi fost scopul, în mod normal, părțile ar fi trebuit să convină (chiar în cuprinsul actului sau printr-o înțelegere separată anterioară sau cel mult concomitentă încheierii actului) ca o parte din prețul stabilit în contract să fie acoperită de eventualele datorii pe care intimata reclamantă le-ar fi avut față de apelantul pârât. Or, acesta din urmă nici măcar nu a susținut

vreun moment pe parcursul procesului o asemenea ipoteză a compensării, cel puțin în parte.

Tribunalul a reținut că nici înregistrarea audio prezentată de reclamantă nu putea fi avută în vedere de judecătorul fondului ca probă relevantă în sensul pretins de către apelantul pârât, deoarece exprimarea ulterioară a intenției de a renunța la judecată nu putea conduce în mod automat la constatarea netemeinicii cererii de chemare în judecată. Din această perspectivă interesa doar situația de fapt anterioară sau cel mult concomitentă perfectării actului de vânzare-cumpărare, orice discuții purtate ulterior între părți rămânând fără relevanță în soluționarea cauzei.

Nici motivele de apel ce vizau soluția asupra cererii reconvenționale nu au fost considerate întemeiate.

Sub un prim aspect, având în vedere obiectul cererii reconvenționale, dar și apărările formulate de către intimata reclamantă împotriva acestei cereri, tribunalul a constatat că nu i se poate reproșa primei instanțe faptul că a analizat și chestiunea fictivității prețului în condițiile în care, cu prilejul soluționării acțiunii principale, reținuse incidența motivului de nulitate a contractului de vânzare-cumpărare întemeiat pe cauza imorală.

Analiza motivului de nulitate relativă a contractului de vânzare-cumpărare invocat în legătură cu prețul era doar inutilă pentru dezlegarea acțiunii principale, așa cum a arătat de altfel și prima instanță, fiind lipsită de orice fundament susținerea apelantului potrivit căreia dispozițiile de drept comun nu ar permite analiza și reținerea concomitentă a mai multor motive de nulitate.

Rezolvarea cererii reconvenționale presupunea însă în mod obligatoriu verificarea intenției părților la momentul perfectării contractului în ceea ce privește prețul, respectiv dacă acesta a fost stabilit cu intenția de a fi plătit și încasat în mod efectiv, în sensul art. 1.665 alin. (1) C. civ., astfel că în mod justificat prima instanță a procedat la efectuarea unei asemenea analize. Caracterul derizoriu al prețului nu a fost invocat și nici nu interesa în soluționarea pretenției deduse judecății de către pârâtul reconvenient, fiind deci irelevant dacă instanța putea sau nu să analizeze un asemenea motiv de nulitate a contractului, cu prioritate față de motivul întemeiat pe prețul fictiv.

S-a arătat faptul că tocmai statuările referitoare la existența motivului de nulitate reprezentat de cauza imorală a contractului au fost de natură să fundamenteze soluția de respingere a cererii reconvenționale. Concret, odată ce s-a constatat că intenția reală a părților la încheierea actului a fost aceea de garantare a fidelității intimatei reclamante, nu transferul dreptului de proprietate dintr-un patrimoniu în altul (iar în opinia tribunalului, potrivit celor arătate în precedent, această constatare este confirmată de situația de fapt relevantă de probatoriul administrat cu raportare la dispozițiile legale incidente), concluzia logică ce se impunea era că nici prețul nu a fost prevăzut cu intenția de a fi plătit/încasat.

În acest context, tribunalul a apreciat că în mod neîntemeiat s-a raportat apelantul la forța probantă a actului autentic, pentru a susține încasarea efectivă de către intimata reclamantă a sumei de 12.000 USD, câtă vreme în cuprinsul actului de vânzare-cumpărare nu exista înscrisă mențiunea notarului public referitoare la predarea-primirea acestei sume în prezența sa. Se face mențiune doar despre declarațiile părților în sensul achitării anterior semnării actului or, în această situație, nefiind vorba de constatări făcute personal de către cel care a autentificat înscrisul, potrivit art. 269 C. pr. civ., nu exista temei nici pentru înscrierea în fals, nici pentru a se cere reclamantei să probeze faptul negativ al neîncasării în realitate a sumei în discuție.

După cum s-a reținut și în considerentele hotărârii apelate, necombătute în vreun fel în calea de atac, declarațiile părților inserate în înscrisul autentic fac dovadă până la proba contrară (art. 270 C. pr. civ.), iar în speță această probă putea fi făcută prin orice mijloc